

door Dr. P. Korringa, Bergen op Zoom.

Wat oefenden de duinen op ons jongens indertijd een magische aantrekkingskracht uit! Hoe vroeg in ons het ideaal ontwaakte, eens een tocht dwars door de woeste duinen naar de zee te maken, weet ik niet meer, maar ik herinner mij als de dag van gisteren, hoe wij, amper tien jaar oud, dit ideaal verwezenlijkten, waarbij wij echter als Nansen, die een tocht dwars door Groenland ondernemen zou, het orthodoxe plan radicaal wijzigden en den aanval van de zeezijde af inzetten. Met kloppend hart en glinsterende oogen beklommen wij stoutmoedig de zeereep een eindweegs ten Zuiden van Zandvoort, lieten onzen blik gaan over de ons onbekende, woeste regionen van de Amsterdamse waterleidingduinen en vervolgden moedig onze tocht, worstelend door de duindoorns. Wij wisten op verboden terrein te zijn en een onverwacht met luid misbaar opvliegende fazant joeg ons zoveel schrik aan, dat wij even overwogen of het niet verstandiger zou zijn onze dolzinnige expeditie op te geven. Het volslagen onbekende terrein en de kans weggejaagd te worden vroegen moed en beleid en ik kan mij niet herinneren later ooit een meer voldaan gevoel gehad te hebben, dan na het slagen van deze onderneming.

Talloze malen zwierven wij later door deze duinen na ons op legale wijze van toegangskaarten voorzien te hebben. Hoe ijverig verkenden wij jongens het uitgestrekte duinterrein, hoe gaven wij namen aan iederen nieuw ontdekten top, aan ieder bosje, aan alleenstaande bomen of heuvelrijen en hoe genoten wij daarbij van alle dieren en planten, die wij op onze weg ontmoetten! Hoe enthousiast waren wij bij het vinden van de wespen-orchis en de cypres-wolfsmelk, bij de vondst van het nest van een wulp of een kneutje, bij een bezoek aan de kleine kolonie zilvermeeuwen en bij de kennismaking met al die levende wezens, die ons in theorie uit de onvolprezen Verkade's albums reeds zo vertrouwd waren. Hoe bekoorde het ons keer op keer westwaarts te trekken, de woeste, ruige zeereep tegemoet, waar het bruisen van de golven ons reeds tegen klonk; geen venijnige doornstruiken vermochten ons dan te remmen en steeds weer was het een openbaring plotseling de wijde zee voor ons te zien. Nachtelijke tochten dwars door het

duingebied, met maanlicht en spookachtig voorbijschuivende wolkenflarden, waarbij opgeschrikte konijnen en klagelijk zuchtende uilen ons soms het hart in de keel deden kloppen en een nachtelijk vuur, fel oplaaiend op het verlaten strand de bekroning bracht, bevredigden onze behoefte aan romantiek.

Ook later nog, toen wij „wiser and sadder men" geworden waren, bezochten wij dikwijls dit duingebied en ook nu nog verheugde ons de wulpenroep, het weemoedige liedje van den fitis en de bloemenpracht van meidoorn, vlier en duinroosje, maar het landschap bezagen wij niet langer met de oogen van een ontdekkingsreiziger.

Berkenzwam Foto: Kees Hana

Wij hadden de vochtige duinpannen van de Waddeneilanden leren kennen met hun overweldigend rijke flora en wij wisten, dat eens ook grote delen van ons duingebied zo'n paradijs geweest moesten zijn. Wij zagen de kanalen niet langer als romantische rivieren in een woest landschap, maar als vampiers, die de levenssappen wederrechtelijk aan het maagdelijke duinterrein onttrekken en er stukje bij beetje een dorre woestenij van maken, waarin slechts de taaiste onder de oorspronkelijke bewoners het leven zullen kunnen rekken. Tal van berkenbosjes gingen reeds kwijnen, berkenzwammen ontplooiden hun machtige vruchtlichamen aan de zilveren stammen, welke vroeg of laat vermolmd ter aarde stortten en ook bij dit droeve proces achtten wij watergebrek primair. De weinige interessante planten, die nog restten werden meedogenloos door het konijn afgevreten alvorens ze hun bloemen konden ontplooien en zelfs een struik als het kardinaalshoedje bleek 's winters voor het konijn niet veilig te zijn. Wij namen het konijn deze euveldaden temeer kwalijk nadat wij begrepen hadden, dat dit knaagdier van nature in ons duinlandschap niet thuis hoort, doch er door de mens gebracht is en er, ondanks de schade die het aanricht door zijn gegraaf en gewroet, waarbij het de wind vaak prachtige kansen biedt een heel duin uit elkaar te blazen, door de mens wordt getolereerd om der wille van het jachtvermaak. En ook de fasant, die levendige stoffering van het duinlandschap, zagen wij als een vreemden indringer, gevoederd en beschermd als jachtdier. Het uitgestrooide voer deed vaak uitheemse planten in de duinen opschieten, die daar van nature in het geheel niet thuis horen en daardoor bijdroegen tot de ontluistering. Hier en daar plantte de mens in het duin saaie donkere dennen rij aan rij en sedert wij die bosjes niet langer waarderen konden als oefenplaats voor ons oriënteringsvermogen en voor het leren overwinnen van

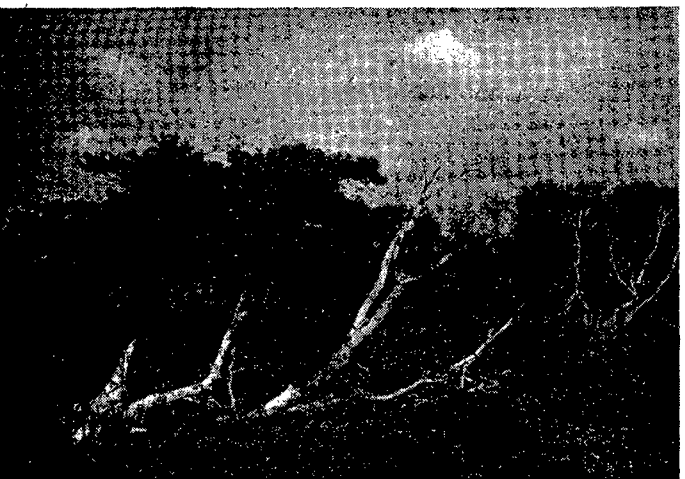

Driedistel Foto : Kees Hana

hindernissen en het beklimmen van bomen veel van zijn bekoring had ingeboet, zagen wij die donkere dennen als een belediging van het duinlandschap. Prozaische grint- en asphaltwegen, die het gebied doorsnijden en afzichtelijke rijen telefoonpalen vloeken in het landschap. Het hinderde ons, de helm op rechte rijen te zien staan en het wekte onze afkeer in toenemende mate uitheemse struiken in het binnenduin aangeplant te vinden. Waarom toch moet de mens zo onnodig diep ingrijpen in de kleine restjes van het natuurlijke landschap, die ons nog gebleven zijn ? Wel zeer diep gevoelden wij de juistheid van Well's uitspraak : „Man is a biological catastrophe".

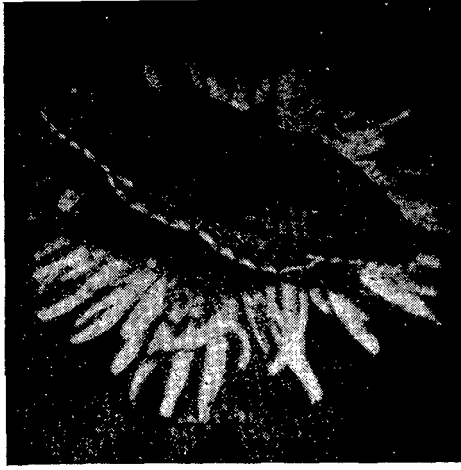
Verhuisd naar het Zuiden van ons land, verminderde de frequentie van mijn duinbezoek aanzienlijk en toen de oorlog kwam en de duinen werden afgesloten en voorzien van bunkers, mijnenvelden en prikkeldraad, werd de separatie volkomen.

Eind April 1946, op een zomerse morgen, zag ik na jaren mijn duinen weerom. Met gemengde gevoelens betreed ik het zo bekende terrein. Gelukkig, de vogels zijn er nog ! Het zuivere, weemoedige liedje van de fitis stemt ons mild ; in dichte berkenbosjes schalt de zang van de nachtegaal en de boompieper heeft post gevat in het topje van een eenzame meidoorn en uit er zijn levensvreugde ; daar stijgt hij al zingend omhoog om even later in zeilvlucht, langgerekte fluittonen producerend, zijn oude zitplaats weer te bereiken. De koekoek blijkt reeds present te zijn in tegenstelling tot de wielewaal, een andere late trekker, en laat zich alom horen. Fazantenhanen kraaien in het dichte struweel en een torenvalkje jaagt in de buurt van een groepje oude dennen, waarin hij wel als weleer zijn nest gebouwd zal hebben. Maar het meest van al wekt de klagende wulpenroep herinneringen in ons en zijn glissando's

Duinbosje.
Foto : Kees Hana

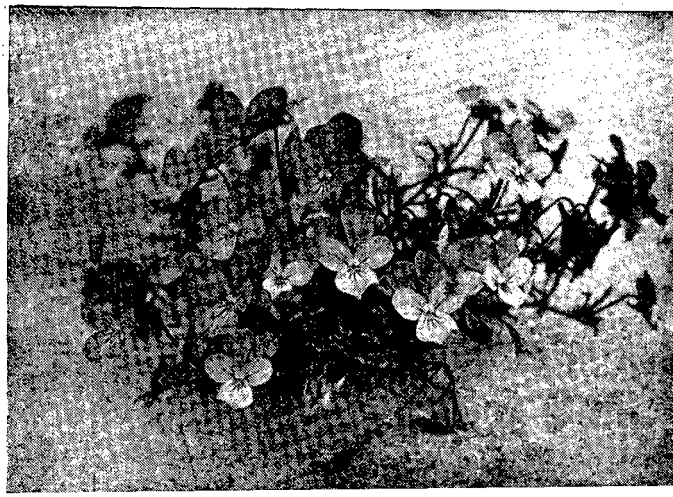
spinnen duizenden draden met het verleden en versterken de locale kleur op machtige wijze, en doen ons er aan denken hoe deze invloed van de wulpenroep op gevoelige wijze werd uitgedrukt door Dr. Tesch in een gedicht voor het Thijsse-gedenkboek van 1935.

Parelmoervlinder. Foto. Kees Hana.

Het insectenleven is ook reeds ontwaakt na de lange winterrust. Fleurig gele citroenvlinders, die de gehele winter stil in een hoekje hebben zitten wachten op de komst van het voorjaar, fladderen vrolijk rond, doch ook uit tal van poppen kropen reeds de kleurige vlinders te voorschijn. Zo treffen wij het oranje-tipje, een wit vlindertje, waarvan het mannetje fel oranje vlekken op de voorvleugelpunten bezit, en rond de viooltjes stoeien tal van parelmoervlindertjes, warm bruin met zwarte vlekjes van boven en met grote parelmoerkleurige, zilverglanzende vlekken op de onderzijde van de achtervleugels. Duizenden Bibio's, grote zwarte vliegen, laten in hun trage vlucht de poten hangen en wilde bijtjes vliegen op de bloeiende kruipwilgen.

Wat een heerlijkheid is zo'n berkenbosje in het duin, met de zilveren stammen, het frisse tere jonge groen en de bungelende katjes. In tegenstelling tot vrijwel alle andere bomen in ons land mogen wij van deze berken in het duin terecht onderstellen, dat zij van nature zijn opgeschoten en niet door de mens zijn geplant. Hoe ongedwongen zijn de berken gegroepeerd en hoe spontaan is de ondergroei van dichte ligusterstruiken, van vlieren en meidoorns, kardinaalsmutsjes en egelantieren, allen hier onmiskenbaar door vogels uitgezaaid. Al zijn deze bosjes van het binnenduin van bescheiden omvang en al zijn de bomen er niet torenhoog, zij dragen met recht den naam bos, in tegenstelling tot de bomenplantage, daar wij uit alles voelen, dat hier de mens niet regelend optreedt

Driekleurig viooltje.
Foto: Kees Hana.

Wilde bij op wilgenkatjes. Foto : Kees Hana.

door planten, kappen of beweiden, waarmee elders reeds zoveel spontane natuur verstoord is.

Even later betreden wij een vallei, die waarlijk blauw is van de duizenden viooltjes, die hun lieve gezichtjes naar de zon wenden. Merkwaardig hoe fris die plantjes er bij staan, zo maar in het rulle zand, nadat het reeds bijna een maand niet noemenswaard geregend heeft. Rozetten van slangenkruid, hondstong, toorts en driedistel beloven een zomerweelde en de helling, waarop wij ons enkele ogenblikken neerzetten om de weelde van het natuurlandschap met volle teugen te genieten, blijkt overdekt te zijn met een kleed van kruiden, weliswaar klein van stuk, maar fier en dapper en vele in vollen bloei. Hier groeien kandelaartjes met hun rode stengeltjes en fijne witte bloempjes, hier bloeien vergeetmijnietjes van nauwelijks een centimeter hoog, hier zien we de gele hoofdjes van een tengere variëteit van onze paardenbloem en hier bereiden muurpeper en walstroo zich voor om binnen enkele weken een geel waas over de helling te spreiden.

Het waterleidingbedrijf mag het terrein droger maken, de flora mag zich sterk gewijzigd hebben, doch waar de mens de natuur verder met rust gelaten heeft, ontwikkelde zich een nieuw plantenkleed met eigen karakter en eigen bekoring en van een spontaniteit, die wij vrijwel nergens in onze cultuursteppe terugvinden ; en dit terrein, dat zijn natuurlijke golvingen behouden heeft, herbergt een rijke wereld van vogels en insecten, waardoor deze hele levensgemeenschap een voortdurende bron van genot vormt voor den oplettenden wandelaar. Moeten wij ons niet verheugen, dat wij in ons dichtbevolkte land nog zulke fraaie stukken natuur bezitten en doen wij niet verstandiger ons niet te ergeren aan de nabijheid van prozaische wegen, dennenplantage's en andere producten van menselijke activiteit, evenmin als wij ons er aan ergeren, dat een electrische tram vlak langs de oude geveltjes in onze steden rijdt ? Heeft het wel zin te verlangen naar de eindeloze wouden van het Amazonegebied, naar de Siberische taiga, de Canadese toendra, de woestheid van de Himalaya en de ruige wouden en moerassen hier te lande bij het begin van onze jaartelling en dienen wij niet veeleer verheugd te zijn hier en daar kleine brokjes echte natuur te kunnen vinden, gemakkelijk bereikbaar op een vrijen dag, als oasen in de cultuursteppe van ons dicht bevolkte land ? Is dat niet de grote les, die Dr. Thijsse ons leerde ?